

# Przedmowa

„Stan bibliotek w Polsce. Raport 2012” to czterdziesty drugi rocznik z serii o dotychczasowym tytule „Biblioteki Publiczne w Liczbach”. Wraz ze zmianą tytułu rozszerzeniu uległa zawartość publikacji, którą podporządkowano nowemu układowi treści.

W odróżnieniu od dotychczasowych roczników, w których omawiano wyłącznie sytuację bibliotek publicznych, w niniejszej publikacji analizą objęto stan i kondycję bibliotek w Polsce wykazywanych w badaniach Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) na podstawie rozszerzonego formularza K-03 (publicznych, naukowych, pedagogicznych, towarzystw naukowych, ośrodków inte, fachowych i fachowo-beletrystycznych) oraz bibliotek ujętych w innych źródłach: bibliotek szkolnych w Systemie Informacji Oświatowej (SIO), bibliotek kościelnych, więziennych, wojskowych, analizowanych poza statystyką urzędową. Analiza oparta na danych GUS jest podstawą publikacji „Stan bibliotek w Polsce. Raport 2012”, jej uzupełnieniem są informacje pochodzące z pozostałych źródeł.

Różne źródła pozyskiwania danych o bibliotekach w Polsce, często o nie-regularnym charakterze, a także odmienna metodologia ich zbierania sprawiły, że dane o bibliotekach pozostających poza statystyką GUS (szkolne, kościelne, wojskowe, więzienne) nie są kompatybilne z danymi objętymi badaniem GUS. Konsekwencją tego jest różny zakres i charakter omówienia poszczególnych typów bibliotek.

W założeniu następne roczniki „Stanu bibliotek w Polsce” będą zawierały analizy na podstawie GUS (biblioteki publiczne, naukowe, pedagogiczne, towarzystw naukowych, ośrodków inte, fachowe i fachowo-beletrystyczne). W przypadku bibliotek szkolnych i pozostałych typów (biblioteki kościelne, wojskowe, więzienne) omówienie ich działalności będzie uzupełniało raport

o bibliotekach w Polsce w systemie cyklicznym, ze względu na ograniczone prace badawcze dotyczące ich funkcjonowania i możliwości pozyskiwania danych w tym zakresie.

Oprócz zmian w podmiotowym zakresie rocznika, nastąpiły także zmiany w jego przedmiotowym charakterze, które wprowadzano etapami. Rozpoczęto je w opisie funkcjonowania bibliotek publicznych w publikacji „Biblioteki Publiczne w Liczbach 2011”. Uzupełniono wówczas analizy m.in. o dane dotyczące źródeł i poziomu finansowania, dostępności usług bibliotecznych w szerokim rozumieniu, użytkowników i ich odwiedzin w bibliotece, zatrudnienia (na stanowiskach administracji i obsługi, wymiaru etatowego), zakresu i wykorzystania usług elektronicznych, szkolenia i imprez bibliotecznych, działalności wydawniczej. W bieżącej publikacji, oprócz pełnej analizy w zakresie wprowadzonych już zmian, rozbudowano omówienie dotyczące m.in. infrastruktury obiektów bibliotecznych i dostępności usług, oferty i wykorzystania licencjonowanych dokumentów elektronicznych i ich finansowania oraz usług elektronicznych oferowanych przez biblioteki. Wprowadzono też nowe wskaźniki dotyczące finansowania bibliotek, np. przychody biblioteki, wydatki na zbiory biblioteczne na 100 mieszkańców, wydatki na zbiory biblioteczne na 1 czytelnika, na 1 wykorzystanie (wypożyczenia na zewnątrz i udostępnianie na miejscu).

Pełne omówienie według zagadnień ujętych w formularzu GUS dotyczy bibliotek publicznych. Ze względu na wieloletnie analizy ich działalności tam, gdzie wykazywane są dane w ujęciu chronologicznym, istnieje możliwość porównania z uwzględnieniem wskaźników w zestawieniu wieloletnim, np. ostatniej dekady lub w szerszej perspektywie czasowej (tak więc w przypadku zmian w sieci bibliotek publicznych dane porównywane są do 1989 r. – przełomu reform administracyjnych). W odniesieniu do danych, których rejestracja rozpoczęła się w latach 2010–2012, prezentowane są porównania w obrębie tego okresu.

W przypadku bibliotek ujętych w statystyce GUS, włączonych do analizy od 2012 r., zakres analizowanych zagadnień będzie obejmował te same tematy, co w przypadku bibliotek publicznych, w podobnym układzie, z wyjątkiem porównań chronologicznych. Dla zestawień porównawczych w obrębie najważniejszych zakresów działalności bibliotek (naukowych, pedagogicznych, fachowych, fachowo-beletrystycznych, ośrodków i towarzystw naukowych) wykorzystano dane ujęte w kolejnych rocznikach GUS dotyczących kultury z lat 2001–2012 (do 2011 r. informacje o funkcjonowaniu tych bibliotek były pozyskiwane w cyklu dwuletnim). W węższym zakresie omówione będą biblioteki pozostające poza oficjalną statystyką, ze względu na brak wyczerpujących analiz.

Zmiany wprowadzone do rocznika „Stan bibliotek w Polsce. Raport 2012” wpłynęły na układ jego zawartości. Całość składa się z części analitycznej (opisowej) oraz tabelarycznej i map wybranych wskaźników. Publikację

uzupełnia aneks, który zawiera formularz GUS K-03. Sprawozdanie biblioteki za 2012 rok. W objaśnieniach do sprawozdania podano informacje dotyczące zakresu zbieranych danych oraz ich definicje.

Część analityczna zawiera:

- wprowadzenie do zagadnień dotyczących funkcjonowania bibliotek w Polsce ujętych w roczniku;
- omówienie funkcjonowania bibliotek publicznych według danych GUS;
- analizę funkcjonowania bibliotek (naukowych, pedagogicznych, fachowych, fachowo-beletrystycznych, ośrodków inte, towarzystw naukowych) ujętych w statystykach GUS;
- omówienie funkcjonowania bibliotek szkolnych na podstawie danych z SIO i innych typów bibliotek (kościelnych, wojskowych, więziennych) na podstawie różnych źródeł.

Część tabelaryczna składa się:

- w odniesieniu do bibliotek funkcjonujących w Polsce:
- z trzech zestawień dotyczących bibliotek objętych statystyką GUS: zbiorczej informacji według typów bibliotek, obejmującej pełny zakres danych zbieranych w liczbach bezwzględnych, oraz dwóch tablic w układzie wojewódzkim, zawierających podstawowe informacje dotyczące liczby bibliotek, wielkości zbiorów, liczby czytelników i podstawowych wskaźników ilustrujących efekty działania bibliotek w omawianym roku;
- w odniesieniu do bibliotek publicznych:
- z zestawienia zbiorczego prezentującego w liczbach bezwzględnych efekty ich działania w roku sprawozdawczym w podziale środowiskowym miasto/wieś; trzynastu tablic w podziale wojewódzkim obejmujących rozszerzone zagadnienia w zakresie ważnych aspektów ich funkcjonowania oraz zestawienia wskaźników dotyczących bazy materialno-organizacyjnej, efektywności; trzech tablic w ujęciu powiatowym, ograniczonych w porównaniu z poprzednimi rocznikami do danych określających bazę materialno-organizacyjną, wykorzystanie i usługi, wskaźniki efektywności. W roczniku za 2012 r. zrezygnowano z tablic indeksowych;
- z map wybranych wskaźników w układzie wojewódzkim.

„Stan bibliotek w Polsce. Raport 2012” to pierwszy zbiorczy rocznik statystyczny zawierający analizę bibliotek objętych badaniem GUS, SIO oraz na podstawie innych źródeł. Zakres treści, jej dobór, uzupełniony wskaźnikami ilustrującymi efekty pracy bibliotek w Polsce, jest pionierską próbą rozbudowanej prezentacji dorobku i zasięgu oddziaływania bibliotek różnych typów, upowszechniania czytelnictwa, stosowania i wdrażania przez nie nowych technologii.

Zespół redakcyjny